

VILNIUS UNIVERSITY
INSTITUTE OF LITHUANIAN LITERATURE AND FOLKLORE

Asta Vaškeliėnė

EIGHTEENTH-CENTURY LATIN OCCASIONAL LITERATURE OF
LITHUANIA FROM THE POINT OF VIEW OF LITERARY GENETICS

Summary of Doctoral Thesis

Humanities, Philology (04 H),
Lithuanian literature (H 5903)

Vilnius, 2012

Research was carried out at the Institute of Lithuanian Literature and Folklore from 2007 to 2012

The thesis is defended externally

Research Consultant:

Prof. Habil. Dr. Eugenija Ulčínaitė (Vilnius University, Humanities, Philology – 04 H, Lithuanian literature – H 5903)

The thesis will be defended before the Council of Philological Sciences of Vilnius University:

Chair

Prof. Habil. Dr. Regina Koženiauskienė (Vilnius University, Humanities, Philology – 04 H, Lithuanian literature – H 5903)

Members:

Assoc. Prof. Dr. Mintautas Čiurinkas (The Institute of Lithuanian Literature and Folklore, Humanities, Philology – 04 H, Lithuanian literature – H 5903)

Prof. Habil. Dr. Jolanta Gelumbeckaitė (Goethe University Frankfurt am Main, Humanities, Philology – 04 H, Linguistics – H 350)

Dr. Loreta Jakonytė (The Institute of Lithuanian Literature and Folklore, Humanities, Philology – 04 H, Lithuanian literature – H 5903)

Assoc. Prof. Dr. Sigitas Narbutas (The Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences, Humanities, Philology – 04 H, Lithuanian literature – H 5903)

The defence of the thesis will be held at a public meeting of the Council of Philological Sciences of Vilnius University at 3 p. m. on 7 September 2012 in the Vincas Krėvė lecture hall of the Faculty of Philology, Vilnius University.

Address: Universiteto St. 5, LT-01513, Vilnius, Lithuania; Phone: 370-5-2687207,

Fax: 370-5-2687208.

The Summary of the doctoral thesis was sent out on June 2012.

The thesis is available at the Vilnius University library and the library of the Institute of Lithuanian literature and Folklore.

VILNIAUS UNIVERSITETAS
LIETUVIŲ LITERATŪROS IR TAUTOSAKOS INSTITUTAS

Asta Vaškeliėnė

XVIII AMŹIAUS LIETUVOS LOTYNIŠKOJI PROGINė LITERATŪRA:
GENOLOGINIAI ASPEKTAI

Daktaro disertacijos santrauka

Humanitariniai mokslai, filologija (04 H),
lietuvų literatūra (H 5903)

Vilnius, 2012

Disertacija rengta 2007–2012 Lietuvių literatūros ir tautosakos institute.

Disertacija ginama eksternu.

Mokslinis konsultantas:

prof. habil. dr. Eugenija Ulčinaitytė (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04 H, lietuvių literatūra – H 5903)

Disertacija ginama Vilniaus universiteto Filologijos mokslo krypties taryboje:

Pirmininkė

prof. habil. dr. Regina Koženiauskienė (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04 H, lietuvių literatūra – H 5903)

Nariai:

doc. dr. Mintautas Čiurinskas (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, humanitariniai mokslai, filologija – 04 H, lietuvių literatūra – H 5903)

prof. habil. dr. Jolanta Gelumbeckaitė (Frankfurto prie Maino Goethe's universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04 H, kalbotyra – H 350)

dr. Loreta Jakonytė (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, humanitariniai mokslai, filologija – 04 H, lietuvių literatūra – H 5903)

doc. dr. Sigitas Narbutas (Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, humanitariniai mokslai, filologija – 04 H, lietuvių literatūra – H 5903)

Disertacija bus ginama viešame Filologijos mokslo krypties tarybos posėdyje 2012 m. rugsėjo 7 d., 15 val. Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto Vinco Krėvės auditorijoje.

Adresas: Universiteto g. 5, LT-01513, Vilnius, Lietuva; tel.: 370-5-2687207, fax.: 370-5-2687208.

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2012 m. birželio d.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto ir Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekose.

Introduction

The Latin literature of the eighteenth century, which was basically created in an academic environment, is characterized by a distinct panegyric and occasional nature. This sort of creative work was mostly inspired by public life, in particular political, social and cultural events and church topicalities. The dedicatees, or *heroes*, of the works were noblemen, individuals in high positions of the state, bishops, and representatives of famous and noble families of the time. Royal elections, consecrations and ingresses of bishops, weddings and funerals of the nobility, high public positions and similar events conveyed through various literary forms have reached our times as signs of historical past and the world perception of that particular period. The originality of the eighteenth-century occasional literature is determined by the *heroes* and *stories* of that period.

Occasional literature of the sixteenth-eighteenth centuries was based on the classical literary tradition that had become the foundation of the Jesuits' humanistic teaching method. As an inseparable part of the educational process closely linked to the academic contents, occasional literature also pointed to the individual abilities and erudition of the writer. The rhetoric course, which was considered the highest stage of *studia humaniora*, involved independent creation of odes, epitaphs, threnodies, epithalamia, gratulations and the like. These works, in prose and in verse, reflected the literary genre canon postulated by the academic system of the time.

At the end of the third decade of the eighteenth century, the Piarist congregation, which aimed at widely accessible education of young people and Catholic upbringing, joined the public and cultural life of Lithuania. Since the Piarists emphasised practical benefits of education, they prioritized the teaching of the native language, included history, geography and mathematics in school curricula, and accentuated aesthetic education. Humanistic studies in the Jesuit and the Piarist education systems were essentially the same. It is important to note that even after the reform of schools, in Piarist schools occasional literature played a role that was no less important than it was attributed in the Jesuit educational system.

Research object – texts of Latin occasional literature written in Lithuania in the eighteenth century analysed from the point of view of literary genetics.

The selected method of analysis presupposes the direction of research and the group of sources: in order to determine the shifts in the structure, the elements of the contents and text poetics of the works illustrating various genres, and to highlight the trends characteristic of the eighteenth century, it was expedient to discuss the genre definitions introduced in rhetoric and poetic courses of the period discussed.

The aspect of literary genetics has been chosen as being more universal than the genre aspect, and, due to a broader scope of the field of research, more suitable in revealing the specifics of old literature. This method of literary research coexists with genre analysis, and makes it possible to expand the analysis in significant directions: it enables the coverage of the relationship between theory and practice in the occasional literature of the eighteenth century.

Main theoretical sources of research consist of eighteenth-century published works of poetics and rhetoric which reflected common European trends of literary scholarship and their reception in Lithuania, and which were used as a foundation for humanitarian studies. Eighteenth-century literary theory was also based on the classical tradition of literary genetics (mostly on the theses of Aristotle, Cicero, Horace and Quintilianus) and on theoreticians of modern times. The review of the genre definitions in published courses of poetics and rhetoric include not only eighteenth-century sources, but also some earlier sources significant for research. This made it possible to compare the peculiarities of the definitions and their changes.

The works used for the analysis of the definitions of genres of occasional literature are Julius Caesar Scaliger's poetics *Poetices libri septem* (1561), Jacob Pontanus' work *Poeticarum institutionum libri tres* (1594), Mathias Casimirus Sarbievius' poetics (ca.1623), Jacob Masenius' work on epigrams and inscriptions *Ars nova argutiarum eruditae et honestae recreationis, in duas partes divisa* (1711), Carolus Paiot's rhetoric *Tyrocinium eloquentiae, sive rhetorica nova et facillior* (1673).

The eighteenth-century theory of literary genetics is first of all introduced by Josephus Juvencius' poetics *Institutiones poeticae et rhetoricae* (Vilnius, 1752, 1757, 1766) and Dominicus Decolonia's rhetoric *De arte rhetorica libri quinque* (Vilnius,

1770, 1796). The works of French Jesuits Juvencius and Decolonia are chronologically the last theoretical oeuvres of the eighteenth century which represent Baroque literary genetics, peculiarities of style and literary aesthetics. The system of Baroque rhetoric that had prevailed for almost two hundred years was sharply criticized by Stanisław Konarski in the middle of the eighteenth century. One of his works – *De emendandis eloquentiae vitiis* (Warsaw, 1741) – was directed against difficult to decipher constructs of Baroque rhetoric and exaggerated ornamentation of language. His other work – *De arte bene cogitandi ad artem dicendi bene necessaria* (Warsaw, 1767) – accentuated the relationship between rhetoric and logic and discussed the issues of clarity of style, purity of language, and the grammatical structure of the sentence. Konarski's works show shifts in mentality and attempts at reforms (first and foremost in the field of education) realised in the Age of Enlightenment.

Literary norms and Classicism aesthetics of Enlightenment are represented by the work *O wymowie i poezji* (Warsaw, 1786; Vilnius, 1788, 1808) by Filip Nereusz Golański who was a Piarist and Franciszek Ksawery Dmochowski' poetics *Sztuka rymotwórcza* (Warsaw, 1788; Vilnius, 1820).

Main literary sources of research consist of published eighteenth-century works of occasional literature written in Latin by Jesuit and Piarist authors. The process of the accumulation of the source base involved *de visu* revision, selection and genre classification of works of occasional literature published at the printing houses of Vilnius Academy and Vilnius Piarists.

A specific peculiarity of the eighteenth-century Latin collections is the presence of parallel texts in Polish. Although it is not a prevailing feature, it is nevertheless characteristic of quite a number of collections, in particular those of poetry. Although Polish texts are not the object of research of this thesis, in those instances when their contents specifics and text poetics manifestly differ from the parallel Latin texts, these texts are included in the field of research as an important illustration of the mentality shift and cultural self-awareness.

In the eighteenth century, the largest number of occasional publications was produced by the Academy printers. During its existence, this printing house published

631 occasional publications, and more than half of this production – 328 books – was printed in the eighteenth century (Petrauskienė, 1976).

The Academy printing house is the main representative of the Jesuit occasional literature. Although other fraternities, for instance, Piarists, Franciscans, and Dominicans, printed their works there, the largest share of publications of the Academy printers consisted of Jesuit publications. During analysis of the sources of occasional literature, 160 publications of the Academy printing house were selected (this group also includes one publication of the Basilian monks of Vilnius, one of Cracow University and one of the Jesuit College in Nesvizh, because there was no point of attributing them to a different group due to marginality). It is important to note that since the task did not include looking through as much empirical material as possible, the number of sources as such should not be considered a significant indicator. It is important as a supporting dimension enabling to determine, in a defined group of sources, literary peculiarities and trends of development in the eighteenth century.

The Latin sources of the eighteenth-century occasional literature at Vilnius Academy (University) are represented by the following genre groups (arranged by quantity, with the indication of numbers of publications or works, and the dates of publication of the earliest and the latest source in a given group):

1. Panegyrics (63), 1705, 1770
2. Congratulations (34), 1703, ca. 1779
3. Epithalamia (23), 1714, 1758
4. Funeral literature (16), 1702, 1763
5. Epigrams (7), 1717, 1773
6. Odes (4), 1742, 1771
7. *Varia* (13).

Another group of occasional literature consists of the publications of the Piarist printing house. Of these, the most significant for the present research is the anthology of Piarist poetry *Zebranie rymów z różnych okoliczności pisanych mianowicie Jmieniem konwiktu szlacheckiego Wilen. XX Scholarum Piarum*, published in 1779. Of the twenty-two authors included in the anthology, twenty were Piarists. The collection includes about 120 occasional verses of which the majority are written in Polish, eleven poems in

Latin and Polish, and six in Latin. The poems were created from 1758 to 1779 and reflect political and social realia, and literary and theatrical life in Vilnius. The dedicatees of the anthology poetry were figures of the political sphere, the power elite, and Lithuanian nobles.

From the genre point of view, one can state that in the group of Latin and parallel Latin and Polish works (17 poems), epigrams and odes are on a par, as there are seven poems of each of these two genres. In addition to the prevailing genres, there is also one epithalamium and two works of funeral poetry (an epitaph and a poem of elegiac nature).

Novelty and Topicality of the Theme

Eighteenth-century literature has not been sufficiently researched up until now. In her monograph on occasional sermons of the Grand Duchy of Lithuania of the second half of the eighteenth century Kristina Mačiulytė observed that cultural life of the Grand Duchy of Lithuania of that period is seen as being in decline, therefore, as far as literature is concerned, it is represented by Kristijonas Donelaitis (1714–1780), a poet of Lithuania Minor, and other figures of writing of that region (Mačiulytė, 2005). In consent with the scholar's opinion it must be said that even today the situation has not changed much. Mačiulytė's monograph is a significant work of research in the development of genre and thematic contents of the sermon of the second half of the eighteenth century and, although it fills one of the gaps in literary history, an overall picture is still lacking. Literary history of that period is put together of fragments – individual works of religious contents representing the genre of satire and sermon. Having added insurgents' war song written by Antanas Klementas' to the above mentioned body of work, there is not much more that could be said about eighteenth-century literature of Lithuania Major.

The theme chosen for the thesis is new in our literary and cultural history and has not been researched in any aspects. It is first research in eighteenth-century Latin literature of Lithuania. It encompasses occasional literature by the Jesuits and Piarists, two fraternities most active at the time from educational and cultural points of view. Literature written in a foreign language and research introducing it significantly

supplement Lithuanian texts of the period and deepen the field of research issues of the present time.

Eighteenth-century Latin literature reveals postures and feelings of the people of that time, the forms of expression of public and private life, highlights the specificity of cultural processes that were taking place in Lithuania and their relation to the common European cultural context, and demonstrates the vitality of the Palemonic tradition and the mythical past of Lithuania and how the adoration of the past match the period's topicalities and realia.

Analysis of occasional Latin literature from the point of view of literary genetics adds topical aspects to the history of our culture and literature: it demonstrates the vitality of classical literary traditions, which manifests itself through the definitions of the genres and through reception of the authors of classical and late antiquity, poetic expression and principles of versification.

Aims and Objectives of the Thesis

The aim of the present thesis is to analyse, from the point of view of literary genetics, eighteenth-century Lithuanian occasional literature written in Latin, to reveal its relation with the literature of the epochs of Renaissance and Baroque, and to highlight specific features that reflect the period discussed.

To achieve the aim of the thesis, the following objectives have been set:

1. To analyse main genres of eighteenth-century occasional literature: panegyric, ode, epigram, epithalamium, threnody, epicedium, epitaph, elegy, gratulation;
2. To discuss genre definitions of occasional literature in published rhetoric and poetics of the eighteenth century;
3. To reveal the sources of imitation and reflection of the creative work of antiquity and modern times in the eighteenth century;
4. To demonstrate the originality of eighteenth-century creators as the ability to reflect, in traditional forms, the topical events of the epoch and to respond to political and cultural events;

5. To highlight the heroes of the period's occasional literature, and their influence on the work's genre and poetic expression;
6. To reveal genre specifics characteristic of eighteenth-century occasional literature – the disappearance of the borders between the genres, the domination of prose expression.

Research Methods

The approach of literary genetics was used for the thesis. It was applied in describing the historical development, typology, structure and the functioning of genres, their relation with the social environment and practical literary creation.

Research methods correlating with the approach of literary genetics or those presupposed by it were also resorted to. These included empirical and historical descriptive methods, methods of analysis and synthesis, and comparative and interpretational methods.

The empirical method was applied in the process of selection and classification of literary sources, the basis of which consists of published eighteenth-century occasional Latin literature of Lithuania.

The descriptive method, along with the methods of analysis and synthesis, were applied in the analysis and evaluation of genre definitions given in theoretical works of the sixteenth-to-eighteenth centuries, their reception and development.

Interpretational and comparative methods were applied in the analysis of the structure, peculiarities of the contents and poetics of the eighteenth-century literary sources, the influence of the literary tradition of earlier centuries and reception of thematic motifs, the relation between the dedicatee and the stylistic of a work, and the communicative function of occasional literature.

The Structure and the Contents of the Thesis

The thesis consists of the introduction, two parts of the thesis body, conclusions, lists of sources and bibliography.

The first part of the thesis body deals with the analysis of main genre definitions of occasional literature on the basis of published poetics and rhetoric of the eighteenth century. The field of research encompasses both the works by Jesuit authors that represent the theoretical thought of Baroque epoch, and the works by the Piarists, the theoreticians of Enlightenment. On the basis of the definitions given in the above-mentioned sources, the five chapters of this part of the thesis discuss the peculiarities of the panegyric, the ode, the epigram and the epithalamium, as well as those of the genres representing funeral literature – the threnody, the epicedium, the epitaph, and the elegy.

Main research is covered in the second part of the body of the thesis, which deals with the discussion of eighteenth-century Latin occasional literature. This part consists of six chapters which, apart from the genres of occasional literature discussed in the first part of the thesis, also dwell on the gratulation, which forms the inter-genre group of works. The selected works by the Piarist and Jesuit authors are looked at from the point of view of genre specifics, text poetics and stylistics, the impact of the status of the dedicatee on the artistic expression of a work is analysed, and the ways of the imitation and reception of classical authors are discussed. In this part the relation between occasional literature and topical political, cultural and social issues, as well as the epoch's cultural mentality which unfolds in creative work, are highlighted.

Theses defended in the dissertation:

1. Eighteenth-century Latin occasional literature is an organic continuation of the literary genre tradition of the sixteenth-seventeenth centuries.
2. Eighteenth-century Latin occasional literature is shaped by the educational system of the Jesuits and the Piarists, according to which such a model of creative writing was obligatory.
3. Latin occasional literature reveals mentality of the people of the eighteenth century, manifestations of public and private life, and passes on the mythic notion of the Palemonic past of Lithuania.
4. Latin occasional literature substantially complements the field of problems of eighteenth-century Lithuanian literature of the Grand Duchy of Lithuania, renders meaning to cultural, historical and political events and topical issues

of the time, and points to the fact that Lithuania was part of common European cultural processes.

5. In formulating genre definitions, the authors of eighteenth-century rhetoric and poetics refer to the theses of Renaissance and Baroque theoreticians, and on their basis define the principles of practical creative work.
6. Although eighteenth-century Latin occasional literature preserves the canon of the genre, it no longer accurately regards the border between the genres: the form of a work is modified, and the impact of the dedicatee's social status on the artistic expression of a work is considerable.

Abstract of the Thesis

1. Definitions of the Genres of Occasional Literature in Published Rhetoric and Poetics of the Eighteenth century

1. 1. The Panegyric

The roots of the genre of the panegyric reach Ancient Greece. It was closely linked to rhetoric and evolved from epideictic orations delivered at public meetings which were called *πανηγυρις*. Under the influence of rhetoric, the panegyric took shape as a genre with a fairly abstract definition, characterised not by the formal qualities of the canon but by distinct panegyric stylistics, as a universal way of expression suitable for works of various contents.

The universality of the panegyric genre was observed by, for example, the seventeenth-century rhetor Johann Buchler. Resorting to Jacob Pontanus, this theoretician described the panegyric as 'a glorifying hymn which is usually delivered in the presence of large numbers of people' in his work *Institutio poetica* (1609). Reflections of Pontanus-Buchler's theses are observed in 'De perfecta poesi', a chapter of Mathias Casimirus Sarbievius' poetics (ca. 1626). Sarbievius attributed panegyrics to silvas (*silvae*) and pointed out that this genre is closer to the branch of rhetoric *genus demonstrativum*, and not to poetry.

Josephus Juvencius discussed panegyric poetry. Following the theses of Pontanus-Buchler, he treated the panegyric as a universal genre. In his work *De arte rhetorica libri quinque* (1770) Dominicus Decolonia defined the peculiarities of the prose form of the panegyric – the speech of praise (*genus demonstrativum*).

In the middle of the eighteenth century, Baroque rhetoric and the genre of the panegyric attracted sharp criticism of the Piarists. It was voiced in Stanisław Konarski's works *De emendandis eloquentiae vitiis* (1741) and *Ordinationes visitationis* (1753). It is obvious that Konarski's approach was important to subsequent theoreticians of the eighteenth century: neither Filip Nereusz Golański in his work *O wymowie i poezyi* nor Franciszek Ksawery Dmochowski in the versed poetics *Sztuka rymotwórcza* include the panegyric in the group of discussed genres.

1. 2. The Ode

In Juvencius' poetics the ode is attributed to lyrical poetry (*poema lyricum*) and is treated as a lyric poem of musical origin. He emphasised thematic diversity of this genre, discussed its possible plots, noted the suave style (*suavitas*), broad possibilities of versification characteristic of the ode, and discussed its trinary structure.

Golański offered an entirely different approach to the ode. His attention was drawn not to formal features of the genre, but to the importance of 'elevated enthusiasm' and expression of the ode. Dmochowski followed Boileau's theses yet did not digress from Golański's formulation. The change in the epoch's ethical and aesthetic values is reflected in Dmochowski's commentary to the effect that the ode should not glorify name days, weddings or birthdays – suitable themes should be found in the nation's history and in the patriotic scope of the future.

1. 3. The Epigram

Sarbievius' poetics was undoubtedly significant for the development of the theory of the epigram. Popular in the seventeenth century was the first part of poetics dealing with the epigram – 'De acuto et arguto liber unicus sive Seneca et Martialis' (ca. 1623). In it,

Sarbievius formulated the theory of the acute style, or the conceit (*acumen*), which strongly influenced the European theory and practice of the epigram.

The theory of the epigram was further developed by Jacob Masenius, another literary theoretician and poet of Baroque epoch. It was his work on epigrams and inscriptions – *Ars nova argutiarum eruditae et honestae recreationis, in duas partes divisa* – that discussed the types of epigrams, their object (*materia*), meters and key categories: brevity (*brevitas*) and wit (*argutia*).

Theoreticians of late Baroque focused on the structure of the epigram and specific features of its individual elements. Juvencius' definition of the epigram basically conveys Scaliger's formulation. He discussed themes and meters characteristic of the genre, and singled out brevity (*brevitas*), perspicacity (*perspicuitas*) and acumen (*acumen*).

The works that reflect literary theory of the Enlightenment – the oeuvres of Golański and Dmochowski – emphasise brevity, wit and laconic expression of thought in the epigram.

1. 4. The Epithalamium and the Hymenaeus

In Ancient Greece, there were two kinds of wedding hymns sung by girls' and men's choir – hymenaei and epithalamia. These are similar genres that differ in just some elements of the contents and circumstances of performance. The tradition of wedding poetry that the Romans picked up from the Greeks was already fairly levelled out. They further developed this type of lyrical poetry, yet, as the initial differences between the hymenaeus and the epithalamium wore off, the terms were merged and thus a wedding hymn was called the epithalamium.

The terms of the hymenaeus and the epithalamium were used interchangeably not only in literary creative work, but also in sixteenth-to-eighteenth-century poetics and rhetorics. Scaliger discussed both varieties of the genre individually yet he did not highlight the line dividing them; although the poetics of Pontanus-Buchler explains just the epithalamium, the concept of the hymenaeus is used interchangeably. Sarbievius attributed the epithalamium to the so-called silvas (*silvae*) and discussed it in the chapter 'De silvis et silvarum speciebus, sive Statius et Claudianus' of his poetics.

The prose variety of the epithalamium – the wedding oration – is defined in Dominicus Decolonia's rhetoric. Decolonia described in detail the four parts of the wedding oration, its characteristic peculiarities, and accentuated the social role of the institution of marriage. Juvencius discussed just the epithalamium in his poetics: he briefly commented on the contents of the epithalamium and indicated the authors to be followed. It is important to note that neither the hymenaeus nor the epithalamium is mentioned in Golański's and Dmochowski's works.

1. 5. The Threnody, the Epicedium, the Epitaph, and the Elegy

In discussing the peculiarities of neo-Latin funeral creative writing from the point of view of literary genetics, attention is drawn to a group of works – written both in poetry and in prose – which are linked by theme, structure and expression, and which had since old times been created to show respect to a deceased, to glorify his deeds, and to console the mourning next of kin. These works were threnodies, epicedia, epitaphs, elegies, and funeral speeches. These genres, which acquired shape in ancient Greece, were later picked up and developed by Roman authors and were extremely popular in the literatures of European Renaissance and Baroque. In addition to the above-mentioned genres, there existed in antiquity some smaller specific forms of funeral literature – monodies, *inferiae*, *parentalia*, and *neniae*. These genres became synonyms of funeral literature in neo-Latin creative writing.

As in modern times the differences between the genres of funeral literature were levelling out, the borders between the genres – which even in antiquity were not quite clear – were disappearing. This is first of all manifested in Scaliger's poetics. The peculiarities of funeral poetry are defined in detail in Pontanus-Buchler's poetics. A comparison of the formulations in the works of Scaliger and Pontanus-Buchler shows that in many cases the latter work hardly digresses from the theses of the former.

Of all the genres of funeral creative writing only the epicedia are mentioned in the chapter 'De perfecta poesi' of Sarbievius' poetics. They are discussed in the chapter that deals with *silvae*.

Decolonia's definition of the funeral speech in the chapter 'De laudatione funebri' of his rhetoric manifestly resembles Scaliger's definition of the epitaph. It is, however,

important to note that Decolonia singled out only three structural parts of the funeral speech, while Scaliger indicated five. In Juvencius' work funeral poetry is represented by the epicedium. It is considered the key term defining funeral creative writing, yet is used interchangeably with the epitaph. One can state that Juvencius treated the epicedium as a general concept suitable not only to name the genre but also to define the funeral as such.

Such genres of funeral literature as the epicedium or the epitaph do not appear in Golański's and Dmochowski's works. In Golański's work the funeral theme is 'represented' by the elegy, while Dmochowski brought the concept of the threnody back to literary circulation.

2. Expression of and Shifts in Genre Traditions in Eighteenth-century Occasional Literature

2. 1. *Officio panegyricae pennae*: Models of Panegyrics

The prevailing model of the panegyric is the 'pure' panegyric or orations in prose. This group is slightly outnumbered by mixed panegyrics, and there are only few versed panegyrics, which make up the third group.

The group of 'pure' prose panegyrics is illustrated by *Circus Flaminius* (1711), which was written under the name of Kražiai Jesuit College. This panegyric marked the ingress of the Samogitian bishop Jonas Mikalojus Zgerskis (Joannes Nicolaus Zgierski). *Panegyrica gratulatio* (1745), another work of the group under discussion, although signed by the Lithuanian province of the Piarists, was printed at Vilnius Academy printers and dedicated to Mykolas Juozapas Masalskis (Michał Józef Massalski), who in 1744 became the castellan of Vilnius and a field hetman of the Grand Duchy of Lithuania. One of the later works of the first group is *Panegyricus [...] Carolo Stanislae Radziwiłł*. It is a Dominican panegyric published at Vilnius Academy printers in 1763, with which the Dominican Order of the Vilnius province welcomed Karolis Stanislovas Radvila, the voivode of Vilnius, upon his arrival in Vilnius, the city of his voivodeship.

The group of mixed prose panegyrics is represented by such works as *Signaculum honoris pontificii* (1705), dedicated to bishop Aleksander Mikołaj Horain, *Idea bonorum pontificum* (1715), dedicated to the Samogitian bishop Paulius Bernardas Sapiega,

Portus meritorum et gloriae (1718), dedicated to Liudvikas Karolis Oginskis, the bishop of Smolensk and the canon of Vilnius, *Bonus pastor* (1741), dedicated to Juozapas Dominykas Puzina, the bishop of Livonia, *Motus siderum* (1737), dedicated to the Samogitian bishop Juozapas Mykolas Karpis, *Honor domesticus* (1746), dedicated to Jurgis Radvila, the voivode of Navahrudak, and *Successio via meritorum* (1757), marking the arrival of Andriejus Ignacas Oginskis, the elder of Pervalkas, to Ashmyany.

The third group consists of versed panegyrics. Only two works of this type have been found: *Ministra palatini honoris* (1745), dedicated to Mykolas Kazimieras Radvila 'Žuvelė', the voivode of Vilnius and grand hetman of the Grand Duchy of Lithuania, to mark the occasion of his visit to his voivodeship, and *Claritas avitae Tyszkieviciorum cynthiae* (1748), dedicated to the Samogitian elder Juozapas Skuminas Tiškevičius. Both panegyrics are written under the name of the Piarists, but were published by Vilnius Academy printers. Both panegyrics are composed in hexameter. In the general context of occasional writing, these panegyrics stand out by their large volume (the first panegyric consists of 878 lines, the second – of 963 lines), which allows relating these works with the tradition of the epic poem.

Poetry and prose quotations inserted in panegyric texts were resorted to as highlights of thought; they were harmonised with armorial symbols of the dedicatee, and their nature depended on the theme of works. In addition, quotations reflected the author's erudition. Excerpts from ancient authors and from the Holy Writ would be combined in one work. Quotations also indicated the impact of the literary tradition of modern times: along with the works by Mathias Casimirus Sarbievius and Jakobus Balde, who had become canonical authors by then, works by the Flemish Laurentius Bejerling and German Nicolaus Avancinus were also quoted.

2. 2. *Roma jam gaude, Sacra metra prode, Principum Caetus moduleris Ode: Odes – the Continuation of the Baroque Tradition and Signs of the Poetics of Classicism*

Poetics and stylistics of the eighteenth-century Latin ode reflect aesthetic and literary attitudes of Baroque and Enlightenment and point to the tradition of existence of the classical genre and its changes in the Age of Enlightenment. In the context of Latin creative writing of Lithuania, the ode does not stand out as a very popular genre. It is a constituent part of occasional poetry, distinguished by distinct panegyric quality and reflecting not only aesthetic standards of the time, but also realia of public and political life.

The peculiarities of odes by Jesuit authors are revealed in the following works: the ode dedicated to the Franciscan monk Ludovicus Miske, who visited Vilnius Academy, published in the collection *Hospes in aedibus domesticis* (1742); the ode dedicated to the voivode of Vitebsk Josephus Ursinus Dowoyna Sołłohub, published in the collection *Applausus...* (1753); the ode in bucolic style dedicated to the Samogitian bishop Joannes Dominicus Łopacinski (1762).

Creative work of the Piarists is mostly represented by the odes published in the collection of Piarist poetry *Zebranie rymów*. They are dedicated to the bishop of Vilnius Ignacas Jokūbas Masalskis (1771), King Stanislaw August Poniatowski (1764), and the Samogitian bishop Steponas Giedraitis (1778).

One of the latest eighteenth-century Latin odes was published in a collection of Vilnius Basilian printers (1780). It is dedicated to the archbishop of Polotsk Jason Junosza Smogorzewski.

2. 3. *Quod dant arma aliis, hoc Tibi subdit amor: Specific Features of the Epigram, or the Crisis of the Conceit*

Like all occasional poetry, the epigram was inspired by the same events, which means that epigrams marked ingresses of bishops, visits of influential personalities; epigrams were composed in gratitude for help, as a birthday or name day greeting, or upon assuming an important position. It was the Piarists who paid more attention to

topical political and public issues in the eighteenth century. The body of the Piarists' Latin work contains the largest number of occasional works, among them epigrams written to mark the election of King Stanislaw August and the anniversary of the coronation. A separate yet small group of works of this genre is represented by epigrams dedicated to buildings, gardens and parks: They demonstrate a certain thematic shift from the individual to the environment, to the forms of individual existence.

Eighteenth-century epigrams published at Vilnius Academy printers are analysed on the basis of the collection *Ad [...] Carolum, regium Poloniarum Principem* (1759), which was dedicated to the visit to Vilnius of Carl of Saxony, the new duke of Courland. Another wider discussed collection of occasional poetry belongs to the mixed type, when works of other genres of poetry appear along with the epigrams: it is the poetry collection *Illustrissimo [...] Ignatio [...] Massalski* (1762), which marked the consecration of Ignacas Masalskis, the bishop of Vilnius. Another collection analysed here, similar in structure and written to mark a similar occasion, is *Illustrissimo [...] Stephano e Magnis Litvaniae ducibus Giedrussiis Giedroyc* (1764) and was dedicated to the bishop Steponas Giedraitis. The overview of epigrammatic collections of the Academy printers closes with the analysis of the collection of epigrams *Celsissimo, ilustrissimo [...] Adamo Stanislao [...] Grabowski* (1762), dedicated to Adomas Stanislovas Grabovskis, the bishop of Warmia and Sambia.

The Piarists' epigrammatic creation is most exhaustively represented by the poems included in the poetry anthology *Zebranie rymów*. The epigrams in this collection are dedicated to King Stanislaw August Poniatowski (1779), to the name day of Benediktas Kamenskis, Vice-Marshall of the Supreme Tribunal of the Grand Duchy of Lithuania (1778), to the clerk of the Grand Duchy of Lithuania and the canon of Vilnius Paulius Ksaveras Bžostovskis (1772). Among the epigrams there is one which is dedicated not to an individual but to his surroundings – 'De Aedibus Ill: Comitibus Brzostowski Notarii M. D. L. Canon: Vilnen. R. 1769'. Mention should be made of the epigrams with a 'double' dedication, for instance, 'Do Jasnie Oswieconego Xięcia Jmci Ignacego Massalskiego Biskupa Wilenskiego Obchodzącego Imieniny Najjasnieyszego Pana Stanisława Augusta. R. 1777'.

2. 4. *Urbi et orbi Palaemonico publica gratulatione praemonstratum*: Gratulations – Traditional Expression and Artificial Forms

In discussing eighteenth-century occasional literature from the genre point of view, there remains a sheaf of publications, both in verse and in prose, the titles of which do not indicate belonging to any formal genre. The absence of genre indication makes it possible to put them in a separate, inter-genre group of occasional publications unified by the theme of the gratulation. On the basis of thematic features such publications can be called literary gratulations (*gratulationes, salutationes*).

In discussing the gratulatory publications of Vilnius Academy printers, some interesting literary examples have been singled out. These are various artificial forms of literary creation: the acrostic, the cube (square), and the cabalistic. These forms are represented by the acrostic *Echo sanctiore modo fulminantis Periclis* (1744), in hexameter, by the Jesuit author Józef Augustyn Pawłowski; *Signum magnum* (1730), a work by the Basilian author Herakliusz Lisański, with an integrated cube (square), and the cabalistic armorial *Majestas Augusta serenissimi Poloniarum Regis Augusti III* (1750) by the Dominican monk Hilarius Pomian, composed in elegiac distich.

Along with artificial forms, gratulations of traditional stylistics were also written. Among the latter, fairly small works of a declamation nature should be singled out: *Illustrissimo [...] Ignatio [...] Massalski, Vilnensium antistiti* (1762), a gratulation in verse written in elegiac distich, in which the allegories of Vilnius and Rome are conversing, and Jonas Skorulskis' *Vox voluptatis ac virtutis* (1764), dedicated to Vincentas, Antanas, Stanislovas and Benediktas – the sons of Elzbieta Važinskytė-Valavičienė's and Jurgis Valavičius', the elder of Purvėnai. This gratulation is also composed in elegiac distich. It consists of separate monologues delivered by Youth (*Vox Juventutis*), Pleasure (*Vox Voluptatis*), and Virtue (*Vox Virtutis*).

Mention should be made of probably the only versed gratulation composed in hexameter, *Arcus triumphalis* (1740). According to Estreicher's bibliographical data, the gratulation was written by the Piarist Maciej Dominik Dogiel. It is a work of 690 hexameter lines imitating an epic poem and dedicated to Tadas Pranciškus Oginskis, a clerk of the Grand Duchy of Lithuania and a political figure.

2. 5. *Inter festivos hymenaei splendorēs: Epithalamia – Changes in the Contents and the Decline of Poetic Form*

Under the influence of the literary tradition of Baroque, eighteenth-century epithalamia digressed considerably from their ancient predecessors. *Serenitas publicae laetitiae* (1744), a wedding panegyric representing the group of the 'pure' prose epithalamium, displays the impact of the Baroque rhetoric and the shift of the genre tradition towards the gratulation speech. A similar change in the genre form is characteristic of the wedding panegyric *Saeculum secundum* (1725), which represents the group of epithalamia of mixed type. This panegyric stands out by its rich mythological theme that is characteristic not as much of epithalamia as of occasional literature in general. The collection *Aureum vinculum* (1714), which represents elogic epithalamia, displays the possibility of a synthesis of essential motifs of the epithalamium and the elogy, a para-poetic form. Here, an important role is played by armorial symbols and floral topics. The wedding ode 'Ad Illustrissimum Georgium Potocki praefectum Tłumacensem' (c. 1773), published in the collection of Piarist poetry *Zebranie rymów*, is the only example of the genre in verse. Time-wise, it is the latest of all works, but if compared to them, it vividly reflects vitality of conventional elements of the contents and the system of characteristic mythological characters.

The works discussed no longer feature the traditional refrain, descriptions of the wedding feast and the presents, or obscene details. Praise for physical attraction is eliminated from the groom's encomium, and emphasis is laid on the glorification of his heritage, merits and education. The bride's encomium, on the contrary, next to her noble origin and honourable past of her ancestors, praises her appearance and points to relevant qualities of her character – modesty and wisdom. Traditional topoi of the genre – glorification of the young couple and their ancestors, wishes for progeny – remain important, to a greater or lesser extent, in eighteenth-century epithalamia.

2. 6. *Rupit inexpletos dum fera Parca dies: Threnodies, Epicedia, Epitaphs, and Elegies – the Vitality of Ancient Literary Conventions*

For research purposes more captivating examples of funeral writing have been chosen, with more attention paid to poetry. Analysis of small bilingual poetry collections consisting of just three or four poems has shown that, on one hand, they are similar in their structure and volume, and on the other, all these collections reflect the genre diversity of funeral poetry. The collection *Pro conservanda apud posteros memoria funebrium sacrorum* (1760) displays traces of a mournful dialogue that had existed in occasional literature of the Grand Duchy of Lithuania since the end of the sixteenth century. The second analysed work – *Epitaphium [...] Barbarae Solohubiae* (1761) – complements the genre arsenal of eighteenth-century funeral poetry with small poetry forms – the prosopoeic epitaph and epigrammatic poem.

The diversity of funeral poetry is reflected in several other examples of this kind of creative writing, like, for instance, three Latin poems in the collection *Żal po śmierci [...] Antoniego z Ursynów Dowoyny Solłohuba* (1760). The collection consists of twelve poems of a funereal nature – nine are written in Polish, and three in Latin. The Polish poems are written in Alexandrines, the Latin ones – in elegiac distich. The structure of the collection points to a certain linguistic 'priority': it opens with the Polish poems, and closes with the Latin ones.

Carmen lugubre (1749), a versed hymn in hexameter of impressive volume (464 lines) contrasts sharply with the small poetry collections. It is a work of the college of the Piarists of Vilnius published at Vilnius Academy printers.

Also, funereal poems discussed here were included in the collection of Piarists' occasional poetry *Zebranie rymów*. One of them is the epigrammatic work of elegiac nature 'Na śmierć JW. JP. Massalskiego Podczaszego W. X. Lit. Marszałka Gł. Trybunału Lit'. It is a small bilingual work of trinary structure which opens with a Polish poem of eight lines followed by a Latin poem of fourteen lines, and closes with a Polish quatrain bearing a separate title – 'Temuż Nadgrobek'. The Polish poems are written in Alexandrines, the Latin text is in elegiac distich. All poems mentioned here are characterised by *in ipso topos*. Structural peculiarities of the first poem (the absence of

consolatio) allow attributing it to elegiac epicedia; the second poem is composed after the model of the rhetoric epicedium, and the third one complies with the classical epitaph.

The system of poetics of the poems analysed consists of the traditional formulae of the introduction and the end / conclusion, the thematic field of the encomium that had taken shape under the influence of rhetoric, canonical topoi of lamentation, praise and consolation, and comparisons based on the plots of classical mythology.

Conclusions

1. Analysis of eighteenth-century Latin occasional literature points to the reception of Renaissance and Baroque theoretical sources and continuity of the genres of occasional literature, as well as new modifications of practical creative work and theoretical shifts actualised by the Enlightenment epoch.
2. The eighteenth-century scale of the theoretical development of the panegyric, the diapason of which records traditional treatment of the genre followed by its denunciation, and finally by its theoretical ignoring reflects the intersection of Baroque and Enlightenment literary aesthetics which stood out in the middle of the century. The genre of the panegyric is defined only in the poetics and rhetorics of Jesuit authors Joseph Juvencius and Dominicus Decolonia, which represent the theoretical tradition of the Baroque. Formulations of Sarbievius, Pontanus and Buchler, who later expanded on Pontanus' work, are recognised in the works of these theoreticians. In defining the peculiarities of panegyric poetry or panegyric speeches, Juvencius and Decolonia focus on thematic and genre aspects and do not question the axiological value of these works. When the Piarist Stanisław Konarski judged the panegyric as incompatible with the spirit of the epoch and new requirements of ethics and style, it was no longer discussed in the works of Enlightenment theoreticians Filip Nereusz Golański and Franciszek Ksawery Dmochowski. Panegyric is not mentioned as a genre recommended for independent creative work in *Methodus docendi* (1762), teaching regulations of the Lithuanian province of the Piarists.

3. While assessing the peculiarities of the definition of the ode in eighteenth-century poetics it should be noted that, on one hand, the traditional conventions of the genre were followed, and on the other hand, there appeared original insights. Juvencius' definition rests on emphasis of formal criteria: he accentuated lyrical sources and thematic variety of the ode, discussed its stylistic features, metre and structure. Golański, on the contrary, considered expression a distinguishing feature of the genre as it determined emotional suggestiveness of a work. In addition to this innovation, other peculiarities of the ode singled out by Golański (indicated lyrical origin of the genre, the typological scheme based on thematic variety, a discussion of the dependency of thematic and stylistic expression) should be linked to traditional conventions. Dmochowski defined the ode through the expansion of Boileau's theses, yet it is obvious that Golański's definitions influenced him considerably.
4. Theoretical development of the genre of the epigram is inseparable from Sarbievius' theory of the conceit formulated in about 1623. Later it was interpreted by Jacob Masenius, among other theoreticians. Referring to definitions of Scaliger and Pontanus-Buchler, Masenius accentuated the diversity of themes suitable for the epigram (*materia*), and saw brevity, which helped to unfold the beauty of a work that stood out thanks to its wit (*argutia*), one of its central features. Following Scaliger, Masenius called the latter quality 'the soul of the epigram'. In defining the types of epigrams, Masenius resorted to the types of rhetoric speeches (*iudiciale, deliberativum, exornativum*), thus relating poetry with rhetoric. Juvencius' poetics actually replicated Scaliger's formulation, while brevity (*brevitas*), clarity (*perspicuitas*) and acuity (*acumen*) were singled out as the main qualities of the epigram. Golański pointed out that an epigram must be short and witty. For Dmochowski, the advantage of this genre lay in concise expression of the thought and wit, yet he warned against the use of too ingenious wit.
5. Since genre differences between hymenaeus and epithalamium, which are intended for weddings, were not clear-cut even in ancient times, these terms are used as synonyms in theoretical works of the sixteenth-to-eighteenth centuries. Scaliger discussed both varieties of the genre, but did not determine the borderline

between them. Sarbievius only mentioned the hymenaeus and oaristia, another genre form, and expanded on the epithalamium. He attributed this variety to the *silvae*, short poems, which were closer to rhetoric than to poetry. Decolonia and Juvencius offered the definition of just the epithalamium in their works. Decolonia singled out four structural parts of an epithalamium speech and gave a detailed description of the contents of each. Juvencius, in his concise definition of the poetic epithalamium, strongly emphasised traditional motifs of the contents. It should be noted that neither Golański nor Dmochowski offer the definitions of the genres of wedding poetry in their works on poetics.

6. As the differences between the genres of funeral literature were levelling out in modern times, the theoretical borders between the genres of the threnody, the epicedium, the epitaph and the elegy – which even in antiquity were not quite clear – were disappearing. Like smaller specific forms – monodies, *inferiae*, *parentalia*, *neniae* – these genres became synonyms of funeral literature. The formulation of a funeral oration given in Decolonia's rhetoric shows overt following of Scaliger's definition of the epitaph, yet it should be noted that Decolonia singled out only three components in the structure of a funeral oration – laudation (*laus*), consolation (*consolation*) and encouragement (*adhortatio*), while Scaliger indicated there were five. In Juvencius' work, the main term defining funeral literature was epicedium, the definition of which generalizes the theses set out in the works of earlier authors. Golański and Dmochowski, the authors of poetics published at the end of the eighteenth century, did not distinguish the above-mentioned genres of funeral literature. In Golański's work funeral genres are only partially 'represented' by the elegy, which is equated with the threnody in Dmochowski's poetics.
7. Most of occasional publications of the eighteenth century have a characteristic structure, which consists of the following elements: an expanded title, an armorial composition consisting of an image of a coat of arms, an armorial dedication above the coat of arms, and an armorial poem below (usually in elegiac distich, less frequently – a hendecasyllable, in hexameter or other meters). This was followed by an address to the dedicatee, or a dedication (as a rule, in the eighteenth century it was a prose text, but there were rhymed dedications as well),

and the work itself. It has been observed that armorial symbols have a very important function. It turns into a meaningful instrument used in metaphorical formulations of the titles, determining the contents of armorial verse, providing material for allegories. Armorial symbols were used as a leitmotif connecting all texts in a publication.

8. Panegyrics make up the most numerous group of eighteenth-century occasional works. Panegyrics of that period can be divided into three groups: the first and largest group consists of 'pure' panegyrics in prose, which in their structure, contents and artistic expression should be equated to encomia. The panegyrics of the second group are panegyric texts of mixed composition. The third group, which is rather scarce if compared to the former two, includes versed panegyrics. The field of topics of the dedicatee encomium of the panegyrics is usually based on genealogy of the family which provides the opportunity of romanticised historical digressions and turns into material for the hero's direct glorification.
9. In the context of eighteenth-century Latin occasional literature odes make up the smallest genre group (meanwhile, in Poland the ode was probably the most widely spread genre of occasional literature of Enlightenment). A comparison with the Jesuits' creative work shows that more works in this genre were penned by the Piarist authors. It should be stated that Baroque ornamentation is more characteristic of the odes written by the Jesuits. The odes by the Piarist authors, which stand out due to their more laconic poetics, display a more pronounced orientation towards the standards of classicist simplicity which were actualised by the literary provisions of the Enlightenment epoch. The analysis of the odes shows that the authors were masters of quite a few classical strophes: the odes published at Vilnius Academy printers are written in Sapphic, Third Asclepiadean and Alcaic strophes and hendecasyllable, and the Alcaic strophe prevails in the anthology of the Piarist printers.
10. Research into eighteenth-century epigrams makes it possible to state that in their numbers works in this genre lag behind panegyrics, gratulations, epithalamia and funeral literature, and outnumber only odes. The dedicatees of epigrams were the same as those of other occasional works, yet it should be noted that epigrams were dedicated not only to people, but also to buildings or parks. Although

epigrams of this thematic shift were extremely popular in Poland, they did not spread in Lithuanian occasional literature. One of the most outstanding peculiarities in the development of epigrammatic works was the tendency towards their simplification. Although the authors found the canonical conventions of brevity and acuity important, they actually no longer succeeded in creating conceits which would leave the reader surprised at the play of the thought and words, while the epigram became a panegyric work glorifying the dedicatee and documenting topical issues of the period. The meter also points to the trend of simplification: all works in this genre are rhymed exclusively in elegiac distich. The contribution of the Jesuits and the Piarists to epigrammatic creative work of the period is basically equal. The Piarist epigrams more accentuate the public role and the significance of the deeds of the dedicatees – it is the exaltation of their position that creates a suitable background for the emphasis of their personal qualities and their glorification. A comparative analysis of parallel Latin and Polish texts has revealed that the Polish version of the epigram, named 'toż samo po polsku' (the same in Polish), frequently differs from the Latin version both in contents and style. These changes demonstrate the authors' efforts to adapt to the demands of the dedicatee, point to the decreasing functionality of Latin texts and the weakening vitality of Latin culture.

11. The gratulation, an eighteenth-century literary form that in its popularity is second only to the panegyric, functioned as encomia, collections of eulogies, publications of poetry and mixed types. They are marked by titles which do not indicate their belonging to a particular genre. Their rounded formulations usually include such notional words as 'applause' (*applausus*, *plausus*), 'salutation' (*salutatio*), 'gratulation, joy, gratitude' (*gratulatio*), 'triumphal arch' (*arcus triumphalis*). This group of works is illustrated by works of traditional style in verse and prose and by various artificial literary forms – acrostic, cube (square), cabalistic.
12. The eighteenth-century Latin epithalamia of Lithuania are outnumbered only by panegyrics and gratulations. Epithalamia publications of Vilnius Academy printers can be divided into three groups: the first group includes 'pure' wedding panegyrics in prose and speeches, the second group comprises mixed prose works, and the third group is represented by eulogies. The number of versed works

of this genre is manifestly decreasing. In the eighteenth century, the epithalamium continues the tradition of the prose variety that emerged in the seventeenth century. Although the eighteenth-century epithalamium is structured on the basis of antique conventions of the genre, quite obvious structural and contents modifications are observed: the refrain is no longer used, the wedding feast is no longer described, and obscene motifs no longer appear. Praise is given for the groom's heritage, merit and education, and not for his physical qualities. Glorification of the bride still includes at least a laconic praise for her beauty and nature, along with that for her heritage and venerable ancestors. The change in the classical tradition is also indicated by comparatively poor presence of mythological topics: this peculiarity reflects the development of the epithalamium in the direction of the occasional gratulation saturated with rhetoric decorations.

13. In the context of occasional literature works written for funerals occupy a significant position being outnumbered by panegyrics, gratulations, and epithalamia. Prose forms – funeral orations, panegyrics and elogies – prevail among works of this type. In comparison with prose texts, there are half as many funeral poetry works. An exceptional peculiarity of the collections of funeral poetry is their bilingualism: of five poetry collections published by the Academy printers only one is in Latin, while the rest are bilingual. Latin prevails in the group of prose publications – there are very few prose works written in Latin and Polish, in parallel. Funeral poetry is characterised by its genre diversity (mention should be made of the classical epitaph and its prosopoeic and elogic varieties, epigrammatic verses, the funereal dialogue, as well as elegiac, rhetoric and narrative epicedium). The structure of the trinary classical rhetoric epicedium – lamentation (*comploratio*), praise (*laudatio*), and consolation (*consolatio*) – is also characteristic of eighteenth-century works, yet there exist instances where one of the parts, for example, the lamentation or the praise, is expanded. Conventional opening and closing formulas, traditional field of topics and mythological images are used the choice of which reflects both the genre tradition and the author's education and literary imagination. The most frequent meter of funeral poetry is elegiac distich.

14. Analysis of eighteenth-century Latin occasional literature of Lithuania makes it possible to record the following essential changes in Latin literature: first, it is the domination of prose forms and diminishing relevance of poetry, and, second, the end of the eighteenth century marks the end of writing in Latin. In addition, these peculiarities of the literary development reflect gradual reduction of the elite Latin culture, which was brought about by cultural specifics, novelties in the system of education and changing priorities of society in the period discussed.
15. Eighteenth-century Latin occasional literature should be seen as part of an integral process of the development of old Lithuanian literature. Latin creative writing expands and complements the field of problems of Lithuanian literature by theoretical and practical aspects and thematic motifs; it conveys the period's political and cultural topicalities, important historical events, and reflects common European literary phenomena which were also characteristic of Lithuania of the time.

Įvadas

XVIII a. lotyniškoji literatūra, sukurta iš esmės akademinėje aplinkoje, pasižymi ryškiu panegirizmu ir proginiu pobūdžiu. Daugiausia inspiracijų šiai kūrybai teikė viešasis gyvenimas – politiniai, visuomeniniai ir kultūriniai įvykiai, bažnytinės aktualijos. Kūrinių dedikatai, tai yra jų *herojai*, buvo to meto didikai, aukštus valstybės postus užėmę asmenys, vyskupai, garsių ir kilmingų giminių atstovai. Karaliaus elekcija, vyskupų konsekracijos ir ingresai, didikų vestuvės ir laidotuvės, užimtos aukštos valstybinės pareigos etc. – visi šie įvykiai, perteikti įvairiomis literatūrinėmis formomis, mūsų laikus pasiekė kaip istorinės praeities ir to meto kultūrinės pasaulėjautos ženklai. XVIII a. proginės literatūros savitumą lemia būtent to laiko *herojai* ir to laiko *istorijos*.

XVI–XVIII a. proginė kūryba buvo grindžiama Antikos literatūrine tradicija, tapusia kertine jėzuitų humanistinio mokymo metodo atrama. Kaip neatsiejama edukacinio proceso dalis, glaudžiai susijusi su studijų turiniu, proginė literatūra taip pat liudijo kuriančiojo individualius gebėjimus ir erudiciją. Retorikos klasėje, kuri laikytina aukščiausia *studia humaniora* pakopa, savarankiškai buvo kuriamos odės, epitafijos, trėnai, epitalamijai, sveikinimo kalbos etc. Šie eiliuoti ir proziniai kūriniai atspindėjo to meto akademinės sistemos postuluotą literatūros žanrinį kanoną.

XVIII a. trečiojo dešimtmečio pabaigoje į Lietuvos visuomeninį kultūrinį gyvenimą įsijungė Pijorų kongregacija, savo tikslu laikiusi plačiai prieinamą jaunuomenės švietimą ir katalikišką auklėjimą. Pijorai akcentavo praktinę išsilavinimo naudą, todėl aktualizavo gimtosios kalbos mokymą, į mokyklų programas įtraukė istoriją, geografiją ir matematiką, svarbiu dalyku laikė estetinį lavinimą. Humanistinės studijos jėzuitų ir pijorų edukacijos sistemoje iš esmės nesiskyrė. Svarbu pastebėti, kad, ir įvykdžius mokyklų reformą, proginė kūryba pijorų mokykloje atliko ne mažesnę vaidmenį, negu jai buvo skyrusi jėzuitų edukacinė sistema.

Tyrimo objektas – Lietuvos XVIII a. lotyniškosios proginės literatūros tekstai, analizuojami genologiniu aspektu.

Pasirinktas analizės būdas suponavo paralelinę tyrimų linkmę ir šaltinių grupę: įvairius žanrus iliustruojančių kūrinių struktūros, turinio elementų ir teksto poetikos

pokyčiams nustatyti bei tendencijoms, būdingoms XVIII a., išryškinti, buvo tikslinga aptarti žanrines definicijas, teikiamas svarstomojo laikotarpio retorikose ir poetikose.

Genologinis tyrimo aspektas pasirinktas kaip universalesnis nei žanrinis ir dėl platesnės tyrimų lauko aprėpties labiau tinkamas atskleidžiant senosios literatūros specifiką. Šis literatūros tyrimo būdas koegzistuoja su jos žanriniu nagrinėjimu ir analize leidžia papildyti reikšmingomis kryptimis – įgalina aprėpti teorijos ir praktikos ryšį XVIII a. proginėje kūryboje.

Pagrindiniai tyrimo teoriniai šaltiniai – tai XVIII a. spausdintos poetikos ir retorikos, veikalai, atspindėję bendraeuropines literatūros mokslo tendencijas ir jų recepciją Lietuvoje ir naudoti kaip humanitarinių studijų teorinė bazė. XVIII a. literatūros teorija rėmėsi ir Antikos genologine tradicija (daugiausia Aristotelio, Cicerono, Horacijaus, Kvintiliano teiginiais), ir Naujųjų laikų autorių teorine patirtimi. Apžvelgiant žanrų definicijas spausdintose retorikose ir poetikose, aprėpti ne tik XVIII amžiaus, bet ir tyrimui reikšmingi kai kurie anksčiau išleisti šaltiniai. Tai leido palyginti definicijų ypatumus ir kaitą.

Proginės literatūros žanrų definicijos analizuojamos remiantis Julijaus Cezario Skaligerio (Julius Caesar Scaliger) poetika *Poetices libri septem* (1561), Jokūbo Pontano (Iacobus Pontanus) veikalu *Poeticarum institutionum libri tres* (1594), Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus (Mathias Casimirus Sarbievius) *Poetika* (apie 1623), Jokūbo Masenijaus (Iacobus Massenius, Masenius) darbu, skirtu epigramoms ir įrašams, – *Ars nova argutiarum eruditae et honestae recreationis, in duas partes divisa* (1711), Karolio Pajoto (Carolus Paiot) retorika *Tyrocinium eloquentiae, sive rhetorica nova et facillior* (1673).

XVIII a. genologijos teoriją pirmiausia pristato Juozapo Juvencijaus (Josephus Juvencius, Joseph de Jouvancy) poetika *Institutiones poeticae et rhetoricae* (Vilnius, 1752, 1757, 1766) ir Dominyko Dekolonijos (Dominicus de Colonia, Dominique de Colonia) retorika *De arte rhetorica libri quinque* (Vilnius, 1770, 1796). Juvencijaus ir Dekolonijos, prancūzų jėzuitų, veikalai – tai chronologiniu požiūriu paskutiniai XVIII a. teoriniai darbai, reprezentuojantys Baroko genologiją, stiliaus ypatumus ir literatūros estetiką. Beveik du šimtmečius gyvavusią barokinės iškalbos sistemą XVIII a. viduryje aštriai sukritikavo Stanislovas Konarskis (Stanisław Konarski). Vienas iš jo darbų – *De*

emendandis eloquentiae vitiis (Varšuva, 1741) – buvo nukreiptas prieš sunkiai iššifruojamus barokinės retorikos konstruktus ir perdėtą kalbos ornamentiką, kitame veikalė – *De arte bene cogitandi ad artem dicendi bene necessaria* (Varšuva, 1767) – akcentuojant retorikos ir logikos ryšį, aptariamai stiliaus aiškumo, kalbos švarumo klausimai, sakinio gramatinės sandaros problemos. Konarskio darbai rodo mentaliteto kaitą ir reformų (pirmiausia edukacijos srityje) pastangas, realizuotas Apšvietos epochoje.

Apšvietos epochos literatūrinės normas ir klasicizmo estetiką reprezentuoja Pilypo Nerio Goliauskio (Filip Nereusz Golański), pijoro, veikalas *O wymowie i poezji* (Varšuva, 1786; Vilnius, 1788, 1808) ir Pranciškaus Ksavero Dmochovskio (Franciszek Ksawery Dmochowski) poetika *Sztuka rymotwórcza* (Varšuva, 1788; Vilnius, 1820).

Pagrindiniai tyrimo literatūriniai šaltiniai – spausdinti XVIII a. jėzuitų ir pijorų autorių proginiai kūriniai, parašyti lotynų kalba. Formuojant šaltinių bazę, buvo *de visu* peržiūrėti, atrinkti ir žanriniu principu suklasifikuoti Vilniaus akademijos spaustuvės ir Vilniaus pijorų spaustuvės proginiai leidiniai.

Specifinė XVIII a. lotyniškųjų rinkinių ypatybė – paraleliai pateikiami lenkakalbiai tekstai. Nors tai nėra dominuojantis, tačiau ne vienam, ypač poezijos rinkiniui, būdingas bruožas. Lenkiškieji tekstai nėra mūsų tyrimo objektas, tačiau tais atvejais, kai jų turinio specifika ir teksto poetika akivaizdžiai skiriasi nuo gretutinių lotyniškųjų variantų, šie tekstai į tyrimo lauką patenka kaip svarbi mentaliteto kaitos ir kultūrinės savivokos iliustracija.

Daugiausia XVIII a. proginų leidinių išėjo Akademijos spaustuvėje. Per jos gyvavimo laikotarpį buvo išleistas 631 proginis leidinys, o XVIII amžiui tenka daugiau nei pusė šios produkcijos – 328 knygos (Irena Petrauskienė, 1976).

Akademijos spaustuvė yra pagrindinė jėzuitų proginės kūrybos reprezentantė. Nors čia spausdinosi ir kitos vienuolijos, pvz., pijorai, pranciškonai, dominikonai, tačiau didžiausią Akademijos spaustuvės produkcijos dalį, be abejonės, sudaro jėzuitų spaudiniai. Atliekant proginės literatūros šaltinių tyrimą, buvo atrinkta 160 Akademijos spaustuvės leidinių (į šią grupę taip pat pateko po vieną Vilniaus bazilijonų, Krokuvos universiteto ir Nesvyžiaus jėzuitų kolegijos leidinį, nes dėl marginalumo buvo netikslinga juos išskirti į atskirą grupę). Svarbu pažymėti, kad nebuvo užsibrėžta

peržiūrėti kuo daugiau empirinės medžiagos, todėl šaltinių skaičius pats savaime nelaikytinas reikšmingu rodikliu. Jis svarbus kaip atraminis matmuo, leidžiantis apibrėžtoje šaltinių grupėje nustatyti literatūros ypatumus ir raidos tendencijas, būdingas XVIII amžiui.

Vilniaus akademijos (universiteto) XVIII a. proginės literatūros lotyniškuosius šaltinius pristato šios žanrinės kūrybų grupės (rikiuojama pagal gausumą, šalia nurodomas leidinių arba kūrybų skaičius ir ankstyviausio bei vėlyviausio tos žanrinės grupės pavyzdžio išleidimo data):

1. Panegirikos (63), 1705 m., 1770 m.
2. Sveikinimai (34), 1703 m., apie 1779 m.
3. Epitalamijai (23), 1714 m., 1758 m.
4. Laidotuvinė kūryba (16), 1702 m., 1763 m.
5. Epigramos (7), 1717 m., 1773 m.
6. Odės (4), 1742 m., 1771 m.
7. *Varia* (13).

Kitą proginių kūrybų grupę sudaro Vilniaus pijorų spaustuvės leidiniai. Mūsų tyrimui reikšmingiausias pijorų spaustuvės leidinys – tai pijorų poezijos antologija *Zebranie rymów z rożnych okolicznosci pisanych mianowicie Jmieniem konwiktu szlacheckiego Wilen. XX Scholarum Piarum*, išleistas 1779 m. Rinkinį sudaro 22 autorių kūrybiniai, 20 šių autorių priklausė pijorams. Rinkinyje sudėta apie 120 proginių eilėraščių, iš kurių dauguma parašyti lenkiškai, 11 – lotyniškai ir lenkiškai, 6 – tik lotyniškai. Eilėraščiai sukurti 1758–1779 m. ir atspindi to laiko Vilniaus politines ir visuomenines realijas, literatūrinį bei teatrinį gyvenimą. Antologijos eilėraščių dedikatai – politinės sferos veikėjai, valdžios elitas, Lietuvos didikai.

Vertinant žanriniu požiūriu, galima konstatuoti, kad lotynų bei paraleliai lotynų ir lenkų kalbomis sukurtų kūrybų grupėje (ją sudaro 17 eilėraščių) lygiavertes pozicijas užima epigramos ir odės, – ir vieno, ir kito žanro kūrybų yra po septynis. Be minėtų dominuojančių žanrų, dar esti 1 epitalaminis eilėraštis ir 2 laidotuvinės poezijos kūrybiniai (epitafija ir eleginio pobūdžio eilėraštis).

Temos naujumas ir aktualumas

XVIII a. Lietuvos literatūra ligi šiol menkai tyrinėta. Kristina Mačiulytė monografijoje, skirtoje XVIII a. antrosios pusės LDK proginiams pamokslams, pastebėjo, kad jos aptariamo laikotarpio „LDK kultūrinis gyvenimas vertinamas kaip nuosmukio periodas, todėl literatūroje iš esmės reprezentuojamas Mažosios Lietuvos poeto Kristijono Donelaičio (1714–1780) ir kitų šio krašto raštijos veikėjų“ (Kristina Mačiulytė, 2005). Sutikdami su tyrėjos nuomone turime konstatuoti, kad ir šiandien situacija mažai pasikeitusi. Minėtoji Mačiulytės monografija, reikšmingas XVIII a. antrosios pusės pamokslo žanro raidos ir tematikos tyrimas, užpildo vieną iš literatūros istorijos spragų, tačiau XVIII a. visuminio vaizdo vis dar neturime. Šio laikotarpio literatūros istorija tarsi išsklidusios mozaikos fragmentai dėliojama iš paskirų religinio turinio, satyros ir pamokslo žanrą reprezentuojančių kūrinių. Prie minėtųjų dalykų priskyrus Antano Klemento parašytą sukilėlių karo dainą, apie XVIII a. Didžiosios Lietuvos literatūrą daugiau kol kas ir nebūtų ką pasakyti.

Disertacijai pasirinkta tema mūsų literatūrologijoje ir kultūros istorijoje yra nauja ir ligi šiol jokiais aspektais nenagrinėta. Tai pirmasis XVIII a. Lietuvos lotyniškosios literatūros tyrimas. Jis apima jėzuitų ir pijorų, dviejų kultūrine ir edukacine prasme aktyviausių to meto vienuolių, proginis kūrinius. Kitakalbė literatūra ir ją pristatantis tyrimas esmingai papildė negausius to meto lietuviškus tekstus ir pagilina ligšiolinę tyrimų problematiką.

XVIII a. lotyniškoji literatūra atskleidžia to meto žmonių laikysenas ir jausenas, viešojo ir privataus gyvenimo raiškos formas, išryškina Lietuvoje vykusią kultūrinių procesų specifiškumą ir jų ryšį su bendraeuropiniu kultūros kontekstu, parodo, kiek gyva tebebuvo palemoniškoji tradicija ir mitinė Lietuvos praeitis, kaip praeities adoracija dera su to meto aktualijomis ir realijomis.

Proginės lotyniškosios literatūros genologinė analizė aktualiais aspektais papildė mūsų kultūros ir literatūros istoriją: parodo antikinių literatūrinių tradicijų gyvybingumą, pasireiškiantį tiek žanrų formuluotėmis, tiek klasikinės ir vėlyvosios Antikos autorių recepcija, poetine raiška ir eilėdaros principais.

Darbo tikslas ir uždaviniai

Darbo tikslas – genologiniu aspektu ištirti XVIII a. Lietuvos lotynišką proginę literatūrą, atskleisti jos santykį su Renesanso ir Baroko epochų literatūra, išryškinti svarstomąjį laikotarpį atspindinčius specifinius bruožus.

Užsibrėžtam tikslui pasiekti keliami šie uždaviniai:

1. išanalizuoti XVIII a. proginės literatūros pagrindinius žanrus: panegiriką, ode, epigramą, epitalamiją, trėną, epicėdiją, epitafiją, elegiją, sveikinimus;
2. aptarti proginės literatūros žanrines definicijas spausdintose XVIII a. retorikose ir poetikose;
3. atskleisti imitacijos šaltinius, Antikos ir Naujųjų laikų autorių kūrybos refleksiją XVIII amžiuje;
4. parodyti XVIII a. kūrėjų originalumą kaip gebėjimą tradicinėmis literatūros formomis atspindėti epochos aktualijas, reaguoti į politinius ir kultūrinius įvykius;
5. išryškinti to meto proginės literatūros herojus, jų įtaką kūrinio žanrinei ir poetinei raiškai;
6. atskleisti XVIII a. proginei literatūrai būdingą žanrinę specifiką – žanrinių ribų nykimą, prozinės raiškos dominavimą.

Tyrimo metodai

Disertacijoje naudota genologinio tyrimo prieiga. Ji taikyta aprašant žanrų istorinę raidą, tipologiją, struktūrą, funkcionavimą, ryšį su socialine aplinka ir praktine literatūrine kūryba.

Taip pat buvo pasitelkti su genologinio tyrimo prieiga koreliuojantys arba jos suponuojami tyrimų metodai: empirinis, istorinis aprašomasis (deskriptyvinis), analizės ir sintezės, interpretacinis ir komparatyvistinis.

Empirinis tyrimo metodas taikytas atrenkant ir klasifikuojant literatūrinius šaltinius, kurių pagrindą sudaro spausdinta XVIII a. Lietuvos lotyniškoji proginė literatūra.

Deskriptyviniu metodu, analize ir sinteze remtasi aptariant, analizuojant ir vertinant XVI–XVIII amžiaus teoriniuose veikaluose pateiktas žanrines definicijas, jų recepciją ir raidą.

Interpretacinis ir komparatyvistinis metodai taikyti analizuojant XVIII a. literatūrinių šaltinių struktūrą, turinio ir poetikos ypatumus, ankstesnių amžių literatūrinės tradicijos įtaką ir teminių motyvų recepciją, dedikato ir kūrinio stilistikos ryšį, proginės literatūros komunikacinę funkciją.

Darbo struktūra ir turinys

Disertaciją sudaro įvadas, dvi dėstomosios dalys, išvados, šaltinių ir literatūros sąrašai.

Pirmojoje disertacijos dalyje, remiantis spausdintomis XVIII a. retorikomis ir poetikomis, analizuojamos proginės literatūros pagrindinės žanrinės definicijos. Tyrimo laukas apėmia tiek jėzuitų autorių veikalus, reprezentuojančius Baroko epochos teorinę mintį, tiek ir pijorų, Apšvietos epochos teoretikų, darbus. Remiantis minėtuose šaltiniuose pateiktomis apibrėžtimis, penkiuose šios dalies skyriuose svarstomi panegirikos, odės, epigramos, epitalamijo ir laidotuvinę kūrybą reprezentuojančių žanrų – trėno, epicėdijo, epitafijos ir elegijos – ypatumai.

Pagrindinį tyrimą atspindi antroji disertacijos dalis, skirta XVIII a. lotyniškajai proginei literatūrai aptarti. Šią dalį sudaro šeši skyriai, kuriuose, be kitų proginės literatūros žanrų, aptartų pirmojoje disertacijos dalyje, taip pat tiriami tarpžanrinę kūrinių grupę sudarantys sveikinimai. Pasirinktieji jėzuitų ir pijorų autorių kūriniai nagrinėjami žanrinės specifikos, teksto poetikos, stilistikos požiūriu, analizuojama dedikato statuso įtaka kūrinio meninei raiškai, aptariami antikinių autorių imitacijos ir recepcijos būdai. Išryškinamas proginės literatūros ir to meto politinių, kultūrinių bei visuomeninių aktualijų ryšys, kūryboje atsiskleidžiantis epochos kultūrinis mentalitetas.

Ginamieji teiginiai

1. XVIII a. lotyniškoji proginė literatūra yra organiškai susijusi su XVI–XVII a. literatūros žanrinės tradicijos tęsinys.

2. XVIII a. lotyniškąją proginę literatūrą formuoja jėzuitų ir pijorų edukacinė sistema, pagal kurią toks kūrybos modelis buvo privalomas.
3. Lotyniškoji proginė literatūra atskleidžia XVIII a. žmonių mentalitetą, viešojo ir privataus gyvenimo apraiškas, perduoda palemoniškosios Lietuvos praeities mitinę sampratą.
4. Lotyniškoji proginė literatūra esmingai papildo XVIII a. LDK lietuvių literatūros problematiką, įprasmina to meto kultūrinius, istorinius, politinius įvykius ir aktualijas ir rodo Lietuvą buvus bendraeuropinių kultūrinių procesų dalimi.
5. XVIII a. retorikų ir poetikų autoriai, formuluodami žanrines apibrėžtis, remiasi Renesanso ir Baroko teoretikų teiginiais ir jų pagrindu apibrėžia praktinės kūrybos principus.
6. XVIII a. lotyniškojoje proginėje literatūroje išsaugomas žanro kanonas, tačiau nebesiekama preciziškai paisyti žanrinės skirties ribų, modifikuojama kūrinio forma, ryški dedikato socialinio statuso įtaka kūrinio meninei raiškai.

Išvados

1. XVIII a. lotyniškosios proginės kūrybos tyrimai liudija Renesanso ir Baroko teorinių šaltinių recepciją ir proginės literatūros žanrų tęstinumą bei naujas Apšvietos epochos aktualizuotas praktinės kūrybos modifikacijas ir teorinę kaitą.
2. XVIII a. panegirikos teorinės raidos skalė, kurios diapazone fiksuojama pirmiausia tradicinė žanro traktuotė, vėliau – jo pasmerkimas ir galop – teorinis ignoravimas, atspindi amžiaus viduryje išryškėjusią Baroko ir Apšvietos epochos literatūrinės estetikos sankirtą. Panegirikos žanras apibrėžiamas tik Juozapo Juvencijaus ir Dominyko Dekolonijos, jėzuitų autorių, retorikose ir poetikose, reprezentuojančiose Baroko teorinę tradiciją. Šių teoretikų veikaluose atpažįstamos Sarbievijaus, Pontano ir vėliau jo poetiką papildžiusio Buchlerio formuluotės. Juvencijaus ir Dekolonijos veikaluose nusakant panegirinės poezijos ar panegirinių kalbų ypatumus, dėmesys sutelkiamas į teminius ir žanrinius aspektus, tačiau

nekvestionuojama šių kūrinių aksiologinė vertė. Pijorui Stanislovui Konarskiui panegiriką įvertinus kaip neatitinkančią epochos dvasios ir naujų etikos bei stilistikos reikalavimų, ji nebeaptariama Pilypo Nerio Golianskio ir Pranciškaus Ksavero Dmochovskio, Apšvietos teoretikų, darbuose. Tarp kitų savarankiškai kūrybai rekomenduojamų žanrų panegirikos neminimos ir Lietuvos Pijorų provincijos mokymo nuostatuose *Methodus docendi* (1762).

3. Vertinant odės definicijos ypatumus XVIII a. poetikose, pažymėtina, kad, viena vertus, paisoma tradicinių žanro konvencijų, kita vertus, pateikiama ir originalių išvalgų. Juvencijaus definicijos pagrindą sudaro formaliųjų kriterijų išryškėjimas: pabrėžiamos odės lyrinės ištakos, tematinė įvairovė, aptariama stilistika, metrika ir struktūra. Golianskis, priešingai, išskirtiniu žanro požymiu laiko ekspresiją, kuri lemia kūrinio emocinį poveikumą. Be šios novacijos, kiti Golianskio išskirti odės ypatumai (nurodyta žanro lyrinė kilmė, pateikta tipologinė schema, pagrįsta tematikos įvairumu, aptarta tematikos ir stilistinės raiškos priklausomybė) sietini su tradicinėmis konvencijomis. Dmochovskis apibrėžė odę plėtodamas Boileau teiginius, tačiau akivaizdu, kad nemažos ištakos jam padarė Golianskio formuluotės.
4. Epigramos žanro teorinė raida neatsiejama nuo Sarbievijaus koncepto teorijos, suformuluotos apie 1623 m. Vėliau, be kitų teoretikų, ją interpretavo Jokūbas Masenijus. Remdamasis Skaligerio, Pontano-Buchlerio definicijomis, Masenijus akcentuoja epigramai tinkamų temų įvairovę (*materia*), o ypač svarbiu jos požymiu laiko trumpumą, kuris padeda atsiskleisti kūrinio grožiui, išryškėjančiam dėl šmaikštumo (*argutia*). Pastarąją ypatybę Masenijus, sekdamas Skaligeriu, vadina „epigramos siela“. Nusakydamas epigramų rūšis, Masenijus pasitelkia retorinių kalbų pavadinimus (*iudiciale, deliberativum, exornativum*), taip poeziją susiedamas su retorika. Juvencijaus poetikoje iš esmės pakartota Skaligerio formuluotė, o kaip svarbiausios epigramos ypatybės išskirtas trumpumas (*brevitas*), aiškumas (*perspicuitas*) ir aštrumas (*acumen*). Golianskis nurodo, kad epigrama turi būti trumpa ir šmaikšti. Dmochovskis šio žanro privalumu laiko glaustą minties raišką ir šmaikštumą, tačiau įspėja, kad pernelyg išmoningo šmaikštavimo reikia vengti.

5. Himenėjo ir epitalamijo, vestuvėms skirtų kūrinių, žanriniai skirtumai nebuvo pakankamai ryškūs jau Antikos laikais, todėl šie terminai XVI–XVIII a. teoriniuose veikaluose vartojami kaip sinonimai. Skaligeris aptarė abi žanro atmainas, tačiau jas skiriančios ribos neišryškino. Sarbievijus himenėją ir oaristijas, dar vieną žanrinę formą, tik paminėjo, o plačiau aptarė epitalamiją. Šią atmainą jis priskyrė *silvoms*, t. y. poemėlėms, kurios yra artimesnės retorikai nei poezijai. Dekolonijos ir Juvencijaus veikaluose pateikiama tik epitalamijo definicija. Dekolonija išskyrė 4 epitalaminės kalbos struktūrinės dalis ir detaliai nusakė kiekvienos iš jų turinį. Juvencijaus glaustame poetinio epitalamijo apibrėžime labiausiai akcentuojami tradiciniai turinio motyvai. Pastebėtina, kad nei Goliaskio, nei Dmochovskio poetikose vestuvinės poezijos žanrų apibrėžimai apskritai nepateikiami.
6. Laidotuvių kūrybai Naujaisiais laikais nivelijuojantis, dar labiau nyko jau Antikoje buvusios ne visai aiškios teorinės žanrų ribos, skiriančios trėną, epicėdiją, epitafiją, elegiją. Šie žanrai, kaip ir smulkesnės specifinės formos – monodijos, inferijos, parentalijos, nėnijos, – tapo laidotuvių kūrybos sinonimais. Dekolonijos retorikoje pateikta laidotuvinės kalbos formuluotė rodo akivaizdų sekimą Skaligerio epitafijos apibrėžimu, tačiau pažymėtina, kad laidotuvinės kalbos struktūroje Dekolonija išskyrė tik tris sudėtines dalis – pagyrimą (*laus*), guodimą (*consolatio*) ir padrašinimą (*adhortatio*), o Skaligeris, nurodė esant penkias. Juvencijaus veikale pagrindiniu laidotuvinę kūrybą apibūdinančiu terminu laikomas epicėdijas, kuri apibrėžiant apibendrinami ankstesnių autorių veikaluose išdėstyti teiginiai. Minėtuju laidotuvinės kūrybos žanrų nebeišskyrė XVIII a. pabaigoje išleistų poetikų autoriai Goliaskis ir Dmochovskis. Goliaskio veikale laidotuviniams kūriniams tik iš dalies „atstovauja“ elegija, kuri Dmochovskio poetikoje jau tapatinama su trėnu.
7. Daugelį XVIII a. proginių leidinių vienija būdinga kompozicinė struktūra, kurią sudaro šie pagrindiniai elementai: išplėtota antraštė, herbinė kompozicija, kurią sudaro herbo atvaizdas, virš herbo pateikiama herbinė dedikacija, o po juo – herbiniis eilėraščiis (paprastai eiliuotas eleginiu distichu,

rečiau – vienuolikaskiemene eilute, hegzametru ar kitais metrais), po to eidavo kreipimasis į dedikatą, arba dedikacija (kaip taisyklė, XVIII a. kūrinuose tai prozinis tekstas, bet pasitaiko ir eiliuotų dedikacijų), ir pats kūrinys. Pastebėtina kad itin svarbi funkcija tenka herbinei simbolikai. Ji tampa prasminiu instrumentu, pasitelkiamu metaforiškose antraščių formuluotėse, lemiančiu herbinių eilėraščių turinį, teikiančiu medžiagą alegorijoms sukurti, – apskritai herbine simbolika naudojama kaip visus leidinio tekstus jungiančiu leitmotyvu.

8. Panegirikos sudaro gausiausią XVIII a. proginų kūrinių pluoštą. Šio laikotarpio panegirikas galima suskirstyti į tris grupes: pirmąją, pačią didžiausią, grupę sudaro „grynosios“ prozinės panegirikos, struktūra, turiniu ir menine raiška prilygintinos enkominėms kalboms. Antrosios grupės panegirikos – tai įvairiai komponuoti mišrūs panegiriniai tekstai. Trečiajai grupei, palyginti su aptartosiomis, itin negausiai, priklauso eiliuotos panegirikos. Panegirikų dedikato enkomijos topika paprastai grindžiama giminės genealogija, kuri suteikia galimybę pasitelkti romantizuotas istorines digresijas ir tampa pamatine medžiaga tiesioginei herojaus glorifikacijai.
9. XVIII a. lotyniškosios proginės literatūros kontekste odės sudaro pačią mažiausią žanrinę grupę (priešingai, Lenkijoje odė buvo bene labiausiai paplitęs Apšvietos epochos proginės kūrybos žanras). Palyginti su jėzuitų kūryba, kiek daugiau šio žanro kūrinių priklauso pijorų autorių plunksnai. Konstatuotina, kad barokinė ornamentika būdingesnė jėzuitų odėms. Pijorų odėse, pasižyminčiose lakoniškesne poetika, ryškėja orientacija į klasicistinio paprastumo normas, kurias aktualizavo Apšvietos epochos literatūrinės nuostatos. Odžių tyrimas parodė, kad kūrėjai buvo įvaldę daugelį antikinių strofų: Vilniaus akademijos spaustuvėje išleistos odės eiliuotos saphine, III-ąja asklepiadine, alkajine strofa, vienuolikaskiemene eilute, pijorų spaustuvės antologijoje vyrauja alkajinė strofa.
10. XVIII a. epigramų tyrimas leidžia konstatuoti, kad šio žanro kūriniai gausumu nusileidžia panegirikoms, sveikinimams, epitalamijams ir laidotuvinei kūrybai ir lenkia tik odes. Epigramų dedikatai tie patys, kaip ir

kitų proginių kūrinų, tačiau pastebėtina, kad jos skiriamos ne tik žmonėms, bet ir statiniams, parkams. Šios tematinės slinkties epigramos buvo labai populiarios Lenkijoje, tačiau Lietuvos proginėje kūryboje žymiau nepaplito. Vienas iš ryškiausių epigraminių kūrinų raidos ypatumų – paprastėjimo tendencija. Autoriams yra svarbios kanoninės glaustumo ir aštrumo konvencijos, tačiau iš esmės nebepavyksta sukurti minties ir žodžių žaismu stebinančių konceptų, o epigrama tampa panegiriniu kūrinium, gloriuojančiu dedikatą ir dokumentuojančiu to meto aktualijas. Paprastėjimo linkmę taip pat liudija metrika: visi šio žanro kūriniai eiliuoti išimtinai eleginiu distichu. Jėzuitų ir pijorų indėlis į to meto epigraminę kūrybą yra iš esmės vienodas. Pastebėtina, kad pijorų epigramose labiau akcentuojamas dedikatų visuomeninis vaidmuo ir atliekamų darbų reikšmingumas, būtent pareigybių išaukštinimas sudaro tinkamą foną asmeninėms savybėms išryškinti ir jas gloriuoti. Paraleliai pateikiamų lotyniškų ir lenkiškų epigramų lyginamasis tyrimas atskleidė, kad neretai lenkiškas epigramos variantas, įvardytas kaip „toż samo po polsku“, vis dėlto skiriasi nuo lotyniškojo turiniu ir stilistika. Šie pokyčiai rodo autoriaus pastangas prisitaikyti prie dedikato poreikių, liudija mažėjantį lotyniškųjų tekstų funkcionalumą, bepradedančią išsikvėpti lotyniškosios kultūros gyvastį.

11. Sveikinimai, XVIII a. literatūrinė forma, kurią populiariumu pranoksta tik panegirikos, funkcionavo kaip prozinės enkominės kalbos, elegijų rinkiniai, poezijos ir mišraus tipo leidiniai. Juos žymi konkrečios žanrinės prieskyros neįvardijančios antraštės, kurių aptakiose formuluotėse paprastai figūruoja tokie reikšminiai žodžiai, kaip „plojimai, katutės“ (*applausus, plausus*), „sveikinimas“ (*salutatio*), „pasveikinimas, džiūgavimas, padėka“ (*gratulatio*), „triumfo arka“ (*arcus triumphalis*). Šią kūrinų grupę iliustruoja eiliuoti ir proziniai įprastinės stilistikos kūriniai bei įvairios artificiozinės literatūros formos – akrostichas, kubas (kvadratas), kabalistikas.
12. Lietuvos XVIII a. lotyniškieji epitalamijai gausumu nusileidžia tik panegirikoms ir sveikinimams. Vilniaus akademijos spaustuvės epitalaminius leidinius galima suskirstyti į tris grupes: pirmajai grupei

priklauso „grynosios“ prozinės vestuvių panegirikos ir kalbos, antrąją grupę sudaro mišrūs proziniai kūriniai, trečiąją grupę reprezentuoja elogijai. Akivaizdžiai mažėja eiliuotų šio žanro kūrinių. XVIII a. epitalamijas tęsia prozinės atmainos tradicija, išryškėjusią XVII a. Nors XVIII a. epitalamijai konstruojami remiantis antikinėmis žanro konvencijomis, tačiau matyti ir gana ryškių struktūros bei turinio modifikacijų: nebenaudojamas refrenas, neaprašoma pati vestuvių puota, apsieinama be obsceniškų motyvų. Giriama ne jaunikio fizinė išvaizda, o kilmė, nuopelnai ir išsilavinimas. Šlovinant nuotaką, be jos kilmės ir garbingų protėvių, vis dar aktualu bent lakoniškai pagirti grožį ir būdą. Antikinės tradicijos kaitą liudija kai kuriais atvejais palyginti menkai vartojama būdinga mitologinė topika, – šis ypatumas atspindi epitalamijo raidos kryptį retorinėmis dekoracijomis prisodrinto proginio sveikinimo link.

13. Laidotuvių kūriniai, proginės literatūros kontekste užimantys reikšmingą vietą, skaičiumi nusileidžia panegirikoms, sveikinimams ir epitalamijams. Tarp šio tipo kūrinių dominuoja prozinės formos – laidotuvinės kalbos ir panegirikos bei elogijai. Palyginti su proziniais tekstais, laidotuvinės poezijos sukurta perpus mažiau. Išskirtinis laidotuvinės poezijos rinkinių ypatumas – dvikalbiškumas: tik vienas iš penkių poezijos rinkinių, išleistų Akademijos spaustuvėje, yra lotyniškas, likusieji – dvikalbiai. Prozinių leidinių grupėje vyrauja lotynų kalba, o paraleliai lotynų ir lenkų kalbomis parašytųjų prozinių kūrinių yra vos keli. Laidotuvių poezija pasižymi žanriniu įvairumu (minėtina klasikinė epitafija ir jos prozopopėjinė bei eloginė atmaina, epigraminiai eilėraščiai, gedulingas dialogas, taip pat eleginis, retorinis ir naracinis epicėdijas). Trinarė klasikinio retorinio epicėdijo struktūra – apverkimas (*comploratio*), gyrimas (*laudatio*) ir guodimas (*consolatio*) – būdinga ir XVIII a. kūriniams, tačiau pasitaiko atvejų, kai kuri nors dalis, pvz., apverkimo arba gyrimo, yra labiau išplėtojama. Vartojamos konvencinės pradžios ir pabaigos formulės, tradicinė topika bei mitologiniai įvaizdžiai, kurių parinkimas atspindi tiek žanrinę tradiciją, tiek ir autoriaus išsilavinimą bei literatūrinę išmonę. Dažniausiai pasitaikanti laidotuvinės poezijos metrika – eleginis distichas.

14. XVIII a. Lietuvos proginės kūrybos analizė leidžia fiksuoti šiuos esminius lotyniškosios literatūros pokyčius: pirma, tai prozinių formų dominavimas ir blėstantis poezijos aktualumas, antra, XVIII a. pabaiga žymi ir lotyniškosios kūrybos pabaigą. Šie literatūros raidos ypatumai taip pat atspindi laipsnišką elitinės lotyniškosios kultūros redukciją, kurią lėmė aptariamo laikotarpio kultūrinė specifika, edukacinės sistemos naujovės ir kintantys visuomenės prioritetai.
15. XVIII a. Lietuvos lotyniškoji proginė literatūra laikytina reikšminga vientiso senosios lietuvių literatūros raidos proceso dalimi. Lotyniškoji kūryba teoriniais ir praktiniais aspektais, teminiais motyvais praplečia ir papildo lietuvių literatūros problematiką, perteikia to meto politines ir kultūrinės aktualijas, svarbius istorijos įvykius, atspindi bendraeuropinius literatūros reiškinius, būdingus ir to meto Lietuvai.

Articles on the Subject of the Thesis:

1. „XVIII a. Lietuvos lotyniškoji literatūra: kultūrinis ir visuomeninis kontekstas“, in: *Lituanistica*, Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos leidykla, 2000, Nr. 3/4 (43–44), p. 75–92. ISSN 0235–716X
2. „Odė XVIII amžiaus Lietuvos lotyniškojoje literatūroje“, in: *Literatūra*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2001, t. 43 (3), p. 178–190. ISSN 0258–0802
3. „Lietuvos XVIII amžiaus proginė lotyniškoji literatūra. Baroko literatūrinė tradicija ir Švietimo kanonas panegirikoje“, in: *Komparatyvistika ir kultūros savivoka: Tarptautinės mokslinės konferencijos, įvykusios 2003 m. lapkričio 14–15 dienomis, straipsnių rinkinys*, Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, Tartu universitetas, Limožo universitetas, 2004, p. 121–131. ISBN 9955-568-12-7
4. „Poezijos ir jos žanrų samprata XVIII amžiaus poetikose ir retorikose: Filipo Nereuszo Golańskio poetikos tradiciškumas ir modernumas“, in: *Istorijos rašymo horizontai, (Senoji Lietuvos literatūra, kn. 18)*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2004, p. 225–251. ISBN 9955-775-85-4
5. „XVIII a. Lietuvos lotyniškujų epitalamijų ypatumai“, in: *Senosios raštijos profiliai, (Senoji Lietuvos literatūra, kn. 20)*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2005, p. 125–158. ISBN 9955-698-10-1
6. „Lotyniškosios XVIII amžiaus epigraminės poezijos ypatumai“, in: *Žmogus ir žodis, (Literatūrologija. Mokslo darbai, t. 8, nr. 2)*, Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, 2006, p. 33–40. ISSN 1392-8600
7. „Lietuvos XVIII a. lotyniškoji laidotuvių kūryba“, in: *Senoji Lietuvos literatūra, kn. 22*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2006, p. 269–294. ISSN 1822-3656
8. „Oficialioji retorika ir asmeninio gyvenimo atspindžiai XVIII a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės lotyniškojoje proginėje literatūroje“, in: *Viešosios ir privačiosios erdvės XVIII amžiaus Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje: Mokslinių straipsnių rinkinys, sudarė Ramunė Šmigelskytė-Stukienė*, Vilnius: LII leidykla, 2008, p. 67–84. ISBN 978-9955-847-05-02
9. „Lietuvos XVIII a. lotyniškosios proginės literatūros genologiniai ypatumai: tradicija ir modernumas“, in: *Baltské jazyky v proměňách metod: Sbornik*

- přispěvků z mezinárodní baltistické konference, Brno: Masarykova univerzita, 2008, p. 87–97. ISBN 978-80-210-4623-8
10. „Literatūriniai XVIII amžiaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės autoritetai: teorija ir praktika“, in: *Senoji Lietuvos literatūra*, kn. 25, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2008, p. 51–72. ISSN 1822-3656
 11. „XVIII a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės lotyniškoji proginė literatūra: sveikinamųjų leidinių ypatumai“, in: *Senoji Lietuvos literatūra*, kn. 29, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2010, p. 121–142. ISSN 1822-3656
 12. „Panegirizmo raiška XVIII amžiaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės lotyniškoje epigraminėje poezijoje“, in: *Žmogus ir žodis, (Literatūrologija. Mokslo darbai, t. 12, nr. 2)*, Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, 2010, p. 11–16. ISSN 1392-8600
 13. „Antikinio žanro konvencijos XVIII a. lotyniškojoje laidotuvių poezijoje“, in: *Senoji Lietuvos literatūra*, kn. 30, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2010, p. 109–124. ISSN 1822-3656
 14. „Juozapas Baka“, in: *Senosios Lietuvos literatūra 1253–1795*, sudarė Sigitas Narbutas, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2011, p. 272–278. ISBN 978-609-425-049-1
 15. „Pergalės prie Vienos šimtmečio paminėjimas XVIII amžiaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės akademinių aktualijų kontekste“, *Senoji Lietuvos literatūra*, t. 32, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2011, p. 181–194. ISSN 1822-3656

About the author

Asta Vaškeliënė (b. 1965) studied the Lithuanian language and literature (with the specialisation of classical philology) at Vilnius University from 1984 to 1989. Having defended the graduation paper 'The Modification of Classical Genres in Sixteenth-century Latin Poetry of Lithuania', she received the qualification of a philologist and teacher of the Lithuanian language and literature. On 1 August 1989 she joined the Institute of Lithuanian literature and Folklore (at the time the Institute of the Lithuanian language and literature) as an assistant at the Textual Studies Department. From 1 August 1990 to 14 January 2000 she was a junior research fellow at the Textual Studies Department of the Institute of Lithuanian literature and Folklore. From 1996 to 2000, she participated in the joint doctoral studies programme of the Institute of Lithuanian literature and Folklore and Vytautas Magnus University in Kaunas. Since 3 February 2003, she has worked as a junior research fellow at the Old Literature Department of the Institute of Lithuanian literature and Folklore. Also, since 1 February 1995 she has worked at the Lithuanian University of Educational Sciences, where she is a lecturer at the Department of Lithuanian and Comparative literature of the Faculty of Lithuanian Philology and teaches Latin and classical literature.

Asta Vaškeliënė has published articles on the theme of her research in refereed journals and collections of papers. She attended academic conferences at the Institute of Lithuanian Literature and Folklore (2004, 2008), international academic conferences in Lithuania (2003, 2005, 2006, 2010, 2011) and abroad (2007), and undertook study visits at the Jagiellonian University in Krakow (January 2001, March–April 2009) and at the Institute of Literary Research of the Polish Academy of Sciences in Warsaw (March 2011).

Apie autoreę

Asta Vaškeliënė (g. 1965) 1984–1989 m. Vilniaus universitete studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą (klasikinės filologijos specializacija). Apgynusi diplominį darbą „Antikinių žanrų modifikacija XVI a. lotyniškoje Lietuvos poezijoje“, įgijo filologo,

lietuvių kalbos ir literatūros dėstytojo kvalifikacija. 1989-08-01 pradėjo dirbti vyr. laborante Lietuvių literatūros ir tautosakos institute (tuometis Lietuvių kalbos ir literatūros institutas) Tekstologijos skyriuje. 1990-08-01–2000-01-14 Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Tekstologijos skyriaus jaunesnioji mokslo darbuotoja. 1996–2000 studijavo jungtinėje Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto ir Vytauto Didžiojo universiteto doktorantūroje. Nuo 2003-02-03 iki dabar dirba Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Senosios literatūros skyriaus jaunesniąja mokslo darbuotoja. Nuo 1995-02-01 dirba Lietuvos edukologijos universitete (tuometis VPU), yra Lituanistikos fakulteto Lietuvių ir lyginamosios literatūros katedros lektorė, dėsto lotynų kalbą ir antikinę literatūrą.

Disertacijos tema paskelbė straipsnių recenzuojamuose mokslo žurnaluose ir straipsnių rinkiniuose. Dalyvavo LLTI mokslinėse konferencijose (2004, 2008), tarptautinėse mokslinėse konferencijose, vykusiose Lietuvoje (2003, 2005, 2006, 2010, 2011) ir užsienyje (2007). Stažavosi Jogailos universitete Krokuvoje (2001 sausis, 2009 kovas–balandis) ir Lenkijos MA Literatūros tyrimų institute Varšuvoje (2011 kovas).